

הלכה למעשה ולמשיחא בדף היומי

מסכת סוטה

תוכן

- 1.....הלכה למעשה.
- א. ואנן קא יהבינן לכהנים.....1
- ב. כל בית שאין מתודה על מעשר ראשון שוב אין מתודה על שאר מעשרות.....2
- ג. לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שאין מפרישין אלא תרומה גדולה ... עמד והתקין להם הלוקח פירות מע"ה מפריש.....3
- ד. ביטל וידוי דחבירים.....4
- ה. משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות.....5
- 7.....הלכתא למשיחא.
- ו. שהיה מתקין מבחויז ומכנים מבפנים.....7
- ז. שמיר ... מיבעי ליה ... אבנים הללו אין כותבין אותן בדיו משום שנאמר פתוחי חותם ואין מסרטין עליהם באיזמל משום שנאמר במלואותם אלא כותב עליהם בדיו ומראה להן שמיר מבחויז והן נבקעות מאליהן.....8

דף מח.

הלכה למעשה

א. ואנן קא יהבינן לכהנים

אף על גב שאין נותנין מעשר ראשון לכהנים רק ללויים, מ"מ המעשר של עצמן אין¹ מוציאים מידם², בין מעש"ר³ של שדותיהן, ובין פירות שלקחו מישראל ועישרוהו, שנאמר (במדבר יח פסוק כו) כִּי תִקְחוּ מֵאֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ולא מאת הכהנים⁴.

וכן כל מתנות כהונה אין מוציאים אותן מכהן לכהן אלא זוכה בהם בעצמו⁵.

¹ רמב"ם הלכות מעשר פרק א הלכה ד

² וכן מיד כהנת ואם נשאת לישראל או שנתחללה מוציאים מידה. מנ"ח שצה

³ שער המלך שם.

⁴ ספרי זוטא ס"פ קרח ויר' מע"ש פ"ה ה"ג

⁵ ויש איזה ראשונים שכתבו דמדרבנן צריך הכהן לתת לכהן אחר את התרומה ותרומ"ע שלו כדי שלא יבא לזלזל שלא יפריש אם נראה שנשאר שלו אבל מעש"ר א"צ לתת ויש קצת ראשונים דס"ל דמה"ת חייב גם כהן לתת המעש"ר ללוי אבל רוב הראשונים דעתם כרבנן. דרך אמונה שם לג מהשער המלך

הַלְכָה לַמַּעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בְּדֵף הַיּוֹמִי

מסכת סוטה

עזרא⁶ קנס את הלויים בזמנו כל ימי בית שני⁷, שלא יתנו להן מעשר ראשון אם אינם רוצים⁸, אלא ינתן לכהנים, לפי שלא עלו עמו לירושלים ולא עלו אלא לזים בעלי מומין ולא הראוין לעבודה. וי"א⁹ שעזרא קנס שיתנו אף לכהן אבל גם ללוי, והקנס קיים ג"כ בזמן הזה, וצ"ע אם נהגו כן¹⁰ בזמנינו לתת לכהן.

ב. כל בית שאין מתודה על מעשר ראשון שוב אין מתודה על שאר מעשרות

אינו מתודה¹¹ עד שלא ישאר אצלו אחת מן המתנות, שכן הוא אומר בוידוי (דברים כו פסוק יג) בַּעֲרַתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית בַּעֲרַתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית, וערב יום טוב האחרון של פסח¹² בשנה הרביעית והשביעית משנות השמיטה היה הביעור ולמחר מתודין. וי"א¹³ שערב יו"ט הראשון של פסח היה הביעור ולמחר מתודין וכן נהגו.

⁶ דעת הרישב"א בכתובות כ"ו א' ובחולין קל"א ב' דלמאי דק"ל כר"ע לא קנס עזרא כלל בזה, אבל רוב הראשונים דחו זה ועי' רא"ה בכתובות והרישב"א עצמו ביבמות ובכ"ב נראה דעתו כשאר הראשונים ודעת המאירי ביבמות וחולין דגם לר"ע בתר קנסא לכהן דוקא והקנס גם בזה"ז.

⁷ דעת רבנו שעזרא לא קנס אלא בזמנו וזמנו נקרא כל זמן הבית השני אבל אחר החורבן ביטלו את הקנס. עיין חזו"א דמאי סי' ב' סק"ג וכ"כ המנ"ח מצוה שצ"ה וכן מוכח בפ"ד מביכורים ה"ד כמש"כ הר"י קורקוס שם ועובדא דר"ע וראב"ע ביבמות פ"ו ב' צ"ל דה"ל לפני החורבן או שעדיין לא ביטלו מיד אחר החורבן.

⁸ שלא שקבעו חובה כן לתת לכהנים אלא שנתן רשות שיתנו לכהנים ולא ללויים כמש"כ חזו"א שם, ואם אין שם כהן נותנו ללוי וכ"ש מעשר שלהן שאין מוציאין מידם

⁹ דעת התוס' ביבמות פ"ו ב' ובכתובות כ"ו א' ובכ"ב פ"א ב' והר"ש במע"ש פ"ה מ"ט והרמב"ן חולין קל"א ב' ובכ"ב פ"א ב' ויבמות פ"ו ב' והרשב"א בכ"ב ותוס' הרא"ש בחולין והר"ן בח"י בחולין והרא"ה בכתובות וכן תלמידו בשטמ"ק שם וכן בח"י הר"ש משנן ורבנו קרשקש בכתובות שם ועי' מאירי קדושין כ"ו ב' ב"מ י"א שדחה ג"כ דעת רבנו וכן בסה"ת בה"א"י והטור יו"ד סי' של"א והביאו הרמ"א שם סי"ט בשם י"א ועי' רמ"ה ב"ב דף פ"א ב' אות ס"ג שכ' דמעש"ר אם אפשר ליתנו ללוי נותנו ללוי ואם א"א נותנו לכהן.

¹⁰ חזו"א דמאי סי' ב' סק"ו

¹¹ רמב"ם הלכות מעשר שני ונמסע רבעי פרק יא הלכה ז - ח, יב

¹² רמב"ם שם וכן הסכים הגר"א. וכן גירסת סמ"ג מ"ע קל"א ויד רמ"ה סנהדרין י"א ופי' רחב"ש בקדושין כ"ז א' ומאירי ב"מ י"א א' ורב נסים גאון בברכות ב' א' ורבנו בחיי פ' תבא כרבנו וכו"ה בשו"ע.

¹³ גי' דידן ערב יום טוב הראשון של פסח וכ"ג הרבה ראשונים (הר"ש והר"י בן מ"צ פ"ז דפאה מ"ו ורש"י בחומש ובסנהדרין י"א ותוס' ר"ה ד' א' וב"מ י"א ורבנו הלל בתו"כ קדושים פ"ג וערוך ע' בערך הראשון ורא"ש פ"ה דמע"ש ורע"ב ורש"י שם ובתוס' הרא"ש קדושין כ"ו ב' ב"מ י"א א' ובתוס' רי"ד נדרים פ"א סי' י"ב ויראים סי' רס"ד וס' קדמון על ספרי תבא ואגודה) ואף לגי' זו אין שיעור זה אלא מדרבנן ואינו עובר עד שיעבור הרגל ולא ביער, ולגי' זו משייר מע"ש לאכלו עד יום טוב האחרון והשאר מבער בערב יום טוב הראשון ויכול ליקח פירות בחוה"מ ולעשרן אף לגי' זו ואפשר דא"צ לבערן מיד אלא ממתין עד עיי"ט האחרון ולדידן שאין אוכלין מע"ש מבער מעי"ט הראשון הכל לגי' דידן.

הַלְכָה לַמַּעֲשֶׂה וּלְמַשִּׁיחָא בְּדֵף הַיּוֹמִי

מסכת סוטה

כיצד הוא עושה אם נשאר אצלו תרומה ותרומת מעשר נותנה לכהן¹⁴, מעשר ראשון נותנו ללוי, מעשר עני נותנו לעניים, נשארו אצלו פירות מעשר שני של ודאי או נטע רבעי או מעות פדיתן ה"ז מבערין ומשליך לים או שורף.

ובימינו¹⁵ בהגיע ערב יום טוב ראשון של פסח חייב להפריש כל מתנות שבפירות וליתן מעשר עני לעני ולפרות את המע"ש וכן לחלל את המטבע של מע"ש בפרוטה ולאבדה מיד ואסור להותיר במטבע זו פרוטה חמורה. ובעי"ט האחרון של פסח חייב לקיים מצוה זו פעם שניה [אם יש לו עוד מעשר] ואם אין בידם לחלל פירות המע"ש חייב בעי"ט האחרון לשרפם ולבערם מהעולם, ואם עבר ולא ביער בזמנו חייב לבער אח"כ, ועובר עליו כל יום שאינו מבערו, ואינו חייב לחזור אחר פירות כדי לקיים בהן מצות ביעור, ואין בזה אפי' מדת חסידות וכ"ש שאין לו לעכב מתנותיו עד זמן הביעור.

ומניין שאינו יכול להתודות עד שיוציא כל המתנות שנאמר בַּעֲרָתִי הַקֶּדֶשׁ מִן הַפִּיִּת, הַקֶּדֶשׁ זה מעשר שני ונטע רבעי הקרוי קדש, מִן הַפִּיִּת זו חלה שהיא המתנה של כהנים בבית¹⁶, וְגַם נִתְּתִיו לְלֵוִי זה מעשר ראשון, וגם נתתיו מכלל שקדמתו מתנה אחרת והיא תרומה גדולה ותרומת מעשר, וְלִגְר לִיתָם וְלֹא לְמִנָּה זה מעשר עני ולקט שכחה ופאה, אף על פי שאין לקט שכחה ופאה מעכבין את הוידוי.

ג. לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שאין מפרישין אלא תרומה גדולה ... עמד והתקין להם הלוקח פירות מע"ה מפריש

¹⁴ דע שיש במצות ביעור ג' ענינים א. אם לא הפריש א' מהמתנות חייב להפריש עתה וזה נוהג בכל המתנות והוא שהגיעו לעונת המעשרות דהיינו שנתמרחו כדבסמוך ה"י, ב. אם הפריש המתנות צריך ליתנם כל א' לבעליו או לזכותו לבעליו והמע"ש להעלותו לירושלים ולאכלו וג"ז נוהג בכל המתנות, ג. אם אין יכול להעלות לירושלים צריך לשרוף ולבער מהעולם וזה אין נוהג אלא במע"ש ונ"ר וביכורים אבל שאר המתנות כגון תרומות ומעשרות אין הכהן והלוי והעני חייבין לאכלן בזמן הביעור וכ"ש שאין להם לשרפן ולאבדן מן העולם ויכולין גם לכתחלה להשאירן ולאכלן כשירצו וגם הבעלים אם אין להם למי לתת אין לו לבערו מהעולם ויש עוד חילוק בין מע"ש וביכורים לשאר תרו"מ שמי שלא היו לו רק מע"ש או ביכורים וקיים בהן המצוה יכול להתודות אבל אם לא הי' לו רק א' משאר המתנות אין יכול להתודות דעיקר הפרשה נאמרה על מע"ש וביכורים.

¹⁵ ק' ה' תרו"מ שנדפס ע"י ר"ז שפירא ז"ל וחזו"א דמאי סי' ב' סק"ז ועי' במאירי קדושין כ"ז ב' וצ"ע:

¹⁶ שהוא אחר גלגול העיסה אבל תרומות ומעשרות אפשר להפריש בשדה

הַלָּכָה לַמַּעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בְּדֵף הַיּוֹמִי

מסכת סוטה

כבר התבאר במסכת יומא דף ט. שבימי יוחנן כהן גדול¹⁷ שהיה כהן גדול אחר שמעון הצדיק שלחו ב"ד הגדול וברקן בכל גבול ישראל ומצאו, שהכל זהירים בתרומה גדולה ומפרישין אותה, לפי שחטמה אחת פוטרת את הכרי וקל להפרישה, ועוד שהיא במיתה לזרים.

אבל תרומת מעשר¹⁸, מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני היו מיעוט עמי הארץ מישראל מקילין על עצמן ולא היו מפרישין אותן, ואף על גב שרוב עמי הארץ מעשרין הם ומן התורה הולכין אחר הרוב וגם כל אדם נאמן על המעשרות, מ"מ כיון שראו ב"ד שהיו מיעוט דשכיח טובא והיו הרבה נכשלין בזה, לפיכך גזרו שלא יהא נאמן על המעשרות אלא אנשים נאמנים, אבל עמי הארץ פירותיהן ספק ואין נאמנין לומר מעשרין הן ואפי' אומר בהדיא מעשרין הן, וזהו הנקרא דמאי. אך ביחס לתרומה גדולה, אפילו לא אמר כלום אנו מניחים שהופרש.

אין מעשרין מן הדמאי על הודאי, כיון שאינו אלא מדרבנן.

בזמן הזה שומרי תורה נוהגים¹⁹ שמאמינים זה לזה לענין מעשר אף על גב שלא קבלו עליהם חברות, שדוקא בזמן חז"ל שקבעו סדר של קבלת חברות לכן כל מי שלא קבל עליו חברות תיקנו לחושבו כע"ה, משא"כ בזמננו שאין סדר כזה חזר הדבר לדינו דמי שהוא בחזקת כשרות נאמן ומי שאינו בחזקת כשרות אינו נאמן אף על תרומה גדולה, וכל המושג של דמאי אינו שייך כלל בזמננו²⁰.

ד. ביטל וידוי דחבירים

כבר התבאר לעיל דף מז: שמצות עשה²¹ להתודות לפני ה' לכתחילה בעזרה ולקרות הפרשה (דברים כו פסוק יג) בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַפֶּתַח וְגַם נִתְּתִי לְלוֹי וְלִגֵּר לִיתֹם וְלֹאֲלֻמָּנָה כָּכָל מִצְוַתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שִׁכַּחְתִּי. לֹא אֲכַלְתִּי בְּאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בְּעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא נִתְּתִי מִמֶּנּוּ לְמַת שְׂמִיעָתִי בְּקוֹל יְקֹנֶךָ אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כָכָל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי. הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן

¹⁷ רמב"ם הלכות מעשר פרק ט הלכה א

¹⁸ שסברו שאינו במיתה כ"ז שלא הפרישו מעשר ועוד דמיתה דידה לא כתיב בהדיא ומדרשא אתיא ולכן לא ידעי לה הע"ה וזלזלו בה וכן בשאר המעשרות זלזלו בזה

¹⁹ ועיין בחזו"א שביעית סי' י' או"ח שכתב דגם בזמננו כל שלא קבענו חברים שפיר נוהג דין דמאי ומ"מ כתב דכל אלה שראויים להיות חברים שפיר מאמינים זה לזה ומנהג ישראל תורה. שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן סב

²⁰ גם אפשר דדוקא בזמן שרוב ע"ה היו מעשרים וחשו רבנן למיעוט שאינם מעשרים תיקנו את הענין של דמאי משא"כ בזמננו דלא שייך לומר רוב ע"ה מעשרין חזר הדבר לדינו. ואין לומר דכיון שכבר גזרו שוב אי אפשר לבטלו, דהא כמ"כ מצינן לענין תורם מטמא על טהור ומטהור על טמא דאע"ג שאסמכוהו רבנן אקראי, וכן בתרם מזיתים וענבים על זיתים וענבים שעתיד לכותשן ולדורכן דאף שמשום גזירת מי חטאת החמירו שיחזור ויתרום, אפ"ה כתב הרש"ם ז"ל דבזה"ז שרי גם לכתחלה, וה"נ בדמאי. שם

²¹ רמב"ם ודרך אמונה הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק יא הלכה א

הַלְכָה לַמַּעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בִּדְרָה הַיּוֹמִי

מַסְכַּת סוּטָה

קִדְשָׁךְ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ
פֶּאֶרְךָ נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתִּינוּ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אַחֵר שְׁמוּצִיָּאִין כָּל הַמַּתָּנוֹת
שֶׁבִזְרַע הָאָרֶץ, בַּמַּנְחָה בַּיּוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח בְּרַבִּיעִית וּבִשְׁבִיעִית, וְזֶהוּ
הַנִּקְרָא וִידוּי²² מַעֲשֶׂר. וּבִזְמַן²³ שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין מַעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן לַכֹּהֲנִים לֹא הָיוּ
מִתּוֹדִין שֶׁנֶּאֱמַר וְגַם נָתַתִּיו לְלֹאִי²⁴. וּלְפִיכֵךְ בִּזְמַן הַזֶּה אֵין מִתּוֹדִין²⁵.

ה. מִשְׁבַּטְלָה סִנְהֶדְרִין בְּטַל הַשִּׁיר מִבֵּית הַמִּשְׁתָּאוֹת

מִשְׁחָרְבִּי²⁶ הַבֵּית תִּקְנוּ חֲכָמִים ז"ל שֶׁבִּכְל דָּבָר שִׁישׁ בּוֹ שִׁמְחָה יִהְיֶה בֶּה זָכָר
לְחֹרְבֵן הַבֵּית, הַלֵּכֵךְ אִסּוּר לָאֲדָם לִנְגֹן בְּכָלִי שִׁיר²⁷ וְכָל מִינֵי זֶמֶר וּמִשְׁמִיעִי
קוֹל אִסּוּר לְשִׁמוּעַ וּלְשִׁמּוּחַ בָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיהוּ כֹד פֶּסוּק ט) פֶּשִׁיר לֹא
יִשְׁתּוּ יָיִן, וַיֵּשׂ אֹמְרִים דּוּקָא לְמִי שֶׁרְגִיל בָּהֶם כְּגוֹן מַלְכִּים וְשָׂרִים שְׂשׁוּכְבִּים
וְעוֹמְדִים בְּכָלִי שִׁיר אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתָּה לְפִי שֶׁהוּא עַל הַיָּין אִסּוּר בּוֹזָה וְאִפִּילוּ
לְמִי שֶׁאֵינוֹ רְגִיל בּוֹזָה²⁸, וְלִכּוֹ"עַ עַל הַיָּין אִסּוּר אִפִּילוּ שִׁיר בַּפֶּה²⁹ מִפְּנֵי
הַחֹרְבָן³⁰, וַיֵּשׂ אוֹסְרִים שִׁירָה בַּפֶּה אִפִּילוּ בְּלֹא יָיִן³¹, אֲבָל שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת

²² שֶׁהַמִּתּוֹדָה וּמִתּוֹדָה מִה שֶׁעָשָׂה הֵן טוֹב הֵן רַע נִקְרָא וִידוּי

²³ רַמְבַּ"ם שֵׁם הַלֵּכָה יג

²⁴ וְכִיּוֹן שֶׁהוּא נוֹתֵן לִכְהֵן אֶף שֶׁחֲכָמִים תִּקְנוּ כֵךְ מ"מ אֵין יִכּוֹל לְהַתּוֹדוֹת שֶׁאֵין יִכּוֹל לֹמַר כָּכָל מִצְוַתְךָ אֲשֶׁר
צִוִּיתָנִי וְאֶף שֶׁעִיקָר הַוִּידוּי הוּא עַל מַעֲשֵׂי וּבִיכּוּרִים מ"מ יִלְפִי מִדְּפַתָּה הַכְּתוּב בַּמַּעֲשֵׂר תַּחֲלָה כִּדְכָתִיב וְגַם
נָתַתִּיו לְלוֹי תַּחֲלָה ש"מ דָּגָם כָּל שֶׁאֵר הַדְּבָרִים מִעֲכָבִין בִּוִּידוּי אִם לֹא קִיִּים א' מִהֵן וְלֹא אִמְרִי שִׁיתּוֹדָה עַל הַשֶּׁאֵר
אַלֵּא אֵין מִתּוֹדָה כָּלֵל וְכֵן מִה שֶׁאֵין נוֹתְנִין בּוֹזָה"ז לִכְהֵן אֶף שֶׁאֵין לִיתֵן לוֹ כִּיּוֹן שֶׁעוֹלָה ע"פ עֲצֻמוֹ מ"מ אֵין מִתּוֹדָה:
²⁵ שְׁבוּמָן הַזֶּה לְמִירוֹת שְׁדַעַת הַרְמַב"ם שֶׁנּוֹהֵג גַּם שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבֵּית גַּם לְדַעַתוֹ לֹא מִשְׁכַּחַת לֹה אֵלֵּא בִּאֲכָל מַעֲשֵׂי
בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁהִי מִזְבַּח בְּנוֹי שֶׁמִּתּוֹדָה אֶף עַל פִּי שֶׁחָרַב הַבֵּית אֲבָל אִם אֵין מִזְבַּח אֵין מִתּוֹדָה עַל שְׂרַפַּת מַעֲשֵׂי
וְלֹא עוֹד אֵלֵּא אִפִּי הִי לוֹ מַעֲשֵׂי שְׁקִיִּים מִצְוַת מ"מ זֶה הַמַּעֲשֵׂי שֶׁנִּשְׁרַף מִלְּהַתּוֹדוֹת וְכִנ"ל וְדַע דְּלִדְעַת
רַבְּנוּ בַּסְּפָ"א מִתְּרוּמוֹת דְּבִבֵּית שְׁנֵי תְּרוּמָה אֵינוֹ אֵלֵּא מִדְּרַבְּנָן גַּם הַוִּידוּי אֵינוֹ אֵלֵּא מִדְּרַבְּנָן וְכִזְזִי לְדַעַת
הַפּוֹסְקִים דֹּא"י לֹא קִידְשָׁה לְעַת"ל וְתְּרוּמָה דְּרַבְּנָן גַּם הַבִּיעוּר וְהַוִּידוּי אֵינוֹ אֵלֵּא מִדְּרַבְּנָן, וּמִכִּיּוֹן שְׁדַעַת הַרְאֵב"ד
וְהַחֲיִינוּךְ שֶׁאֵין וִידוּי אֵלֵּא בִּפְנֵי הַבֵּית שֶׁנֶּא' לְפָנֵי ה' וְכִזְזִי שֶׁהַוִּידוּי דְּרַבְּנָן כִּנ"ל יֵשׁ לְסַמּוֹךְ עֲלֵיהֶן שֶׁאֵין וִידוּי
וְכ"ש שֶׁאֵינוֹ שׁוֹרְפִין אֶת הַמַּעֲשֵׂי וְאֵין נוֹתְנִין לִכְהֵן תְּרוּמָה וְגַם הַלּוֹי אֵין לָנוּ חֻזְקָה שֶׁאֵכֵן לוֹי הוּא וְעוֹד מִכְּמָה
מַעֲמִים א"א לְהַתּוֹדוֹת וְכ"ש שֶׁאֵין אֵנוּ בְּטוֹחִים שֶׁלֹּא עֲבָרְנוּ בְּכָל הַשָּׁנִים עַל פְּרַט א' מִהַדְּבָרִים הַמַּעֲכָבִים אֶת
הַוִּידוּי וְהָרֹב בַּעו"ה אֵינָם מִהַמְּדַקְדָּקִים וְאֵין רֹאוּיִן לְהַתּוֹדוֹת וְלִכְּן בִּיטְלוּ אֶת הַוִּידוּי וְאֵין לְהַתּוֹדוֹת הַיּוֹם וִידוּי
מַעֲשָׂרוֹת וְאִמְרוּ בִּירוּשָׁלַיִם כַּעַס הוּא לְפָנֵי הַמָּקוֹם מִי שֶׁאֹמֵר עֲשִׂיתִי וְלֹא עָשָׂה וְכ"ז לְעֵנִין וִידוּי אֲבָל לְבַעַר לְכוֹ"עַ
חִיבִין בּוֹזָה"ז.

²⁶ שו"ע ונו"כ או"ח תקס

²⁷ אִפִּילוּ שֶׁלֹּא עַל הַיָּין לְדַעַת זֹה. מ"ב שם יא

²⁸ מ"ב שם יב

²⁹ ע"כ יֵשׁ לְמַחֲוֹת בְּאוֹתָן שִׁוּשִׁינִין לֹאֲכוֹל סְעוּדָתָן עַל הַיָּין וְכִחוּץ עוֹמְדִים וּמִנְגְּנִים וּבְכָל יוֹם עוֹשִׂין כֵּן דּוֹהוּ וְדֹאִי
אִסּוּר גְּמוּר אִמְנָם לְפִי מִה שֶׁכָּתֵב בַּמַּסְכָּת גִּמְיָן בְּהַנְהוּת רַמ"א שֶׁבְּמִדְּכִי בִּשְׁם מ"י דְּדוּקָא בְּמִשְׁתָּה בְּלֹא אֲכִילָה
הוּא דֹאסוּר שֶׁכֵּן דְּרַךְ עֲבוּ"מ, אֲבָל בְּמִשְׁתָּה שֶׁל אֲכִילָה מוֹתֵר, אִפְשָׁר דֹּאִין לְמַחֲוֹת בִּם אֶף עַל גִּב דְּרִגְלֵי בּוֹזָה.
מ"ב שם יב וְשַׁעַר הַצִּיּוֹן ס"ק כג

³⁰ מ"ב שם יב

³¹ דַּעַת הַב"ח דֹּאמְרִינֵן בְּגִמְרָא דּוּקָא זִמְרָא שֶׁל מוֹשְׁכֵי הַסְּפִינּוֹת אוֹ מוֹשְׁכֵי הַבְּקָרִים שְׂרִי שֶׁאֵינוֹ אֵלֵּא לְזֶרֶם
בְּמִלְּאֲכַתָּם אֲבָל דְּגִרְדֵּאִי אִסּוּר שֶׁהוּא לְשַׁחֲוֹק בַּעֲלָמָא וְע"כ נִשְׁמַע מִזְמִירוֹת בַּפֶּה בַּעַת מִלְּאֲכַתָּן יֵשׁ לְמַחֲוֹת לֹהֵן

הַלְכָה לַמַּעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בְּרַף הַיּוֹמִי

מסכת סוטה

והודאות לאל יתברך מותר לומר על היין בבית המשתה³², וכן שיר של מצוה שעושין לשמח חתן וכלה בשעת חופה, ושמחות של מצוה כברית מילה ופדיון הבן³³, בר מצוה, וז' ימי המשתה, חול המועד ופורים, וכן בסעודות מצוה כסיומים, והכנסת ס"ת³⁴, וכדומה אין איסור נגינה בכלי זמר, והן בכלי שיר הן בפה מותר.

ובאיזה סעודות נוהגים לשורר קדיש דהיינו יתגדל, וזהו ודאי חטא גדול דלא התירו אלא זכרון חסדי ד', וכ"ש במה שלוקחין על הסעודה ליצ"ן אחד ועושה שחוק בפסוקים או בתיבות קדושות, וזהו עון פלילי³⁵.

מותר³⁶ לנגן בכלי שיר כדי ללמוד המקצוע ולהתפרנס מזה. אולם אך ורק כשהכוונה הוא אכן לצורך פרנסה, אבל הלומדים נגינה בכלי שיר לצורך הנאה הרי זה איסור גמור³⁷.

ואם אינן שומעות מוטב שיהיו שוגגין אכן בבית חרושת המעשה שיש שם גם אנשים ואלו מזמרות ואלו עונגין אחריהן הוא כאש בנערות ומצוה רבה לבטלם. מ"ב שם יג. ואם מזמרות כדי לישן התינוק שפיר דמי, וגם הלא מדברי שולחן ערוך משמע דאינו איסור בפה אלא על היין, הלכך אין לדקדק כל כך, ואכן אם יש אנשים אחרים בבית יש לזהר משום קול באשה ערוה. ומיהו כבר הזהיר השל"ה ושאר ספרי מוסר שלא לזמר שירי עגבים לתינוק, שזה מוליד לתינוק טבע רע, ובלאו הכי נמי איכא איסורא בשירי עגבים ודברי נבלות, דקא מגרי יצר הרע בנפשיה, ושומר נפשו ירחק מזה ויזהיר לבני ביתו על זה [מאמר מרדכי]. שער הציון שם ס"ק כה

³² כתב בליקומי מהרי"ל שלא כדין הוא שמשוררין במשתה אודך כי עניתני וכה"ג לשמחת מריעות כי אז התורה חוננת שק ואומרת עשאוני בניך כמין זמר [סנהדרין ק"א ע"ש] אך בבהכ"נ לרגלים מצוה לזמר וע"כ מסיק המ"א דלא שרי בשבת לזמר אלא אותן שירים שנתקנו על הסעודה אבל פיוטים אחרים אסור. מ"ב שם יד

³³ בכה"ח סקל"ד מביא בשם היעב"ץ בסידורו לאסור בברי"מ מיהו כותב שמנהג העולם להקל בכל דבר מצוה כגון למילה ופדיון³⁴ וכיוצ"ב

³⁴ ועיין שו"ת אנר"מ שם שהסתפק בהתאספויות שעושין לצורך התרמה ומגביות לצרכי צדקה אם הם בכלל 'צורך מצוה', וטוב להחמיר אבל אין למחות ביד המקילים.

³⁵ מ"ב שם טו

³⁶ שו"ת צי"א הט"ו סי' ל"ג, תשובות והנהגות ח"א סי' של"ג

³⁷ שו"ת שבה"ל ח"ו סי' ס"ט ומביא בשם ס' יוסף אומץ הל' ת"ב שמתרעם מאד על הבעה"ב בפרנקפורט שמלמדים את בנותיהם נגינה בכלי שיר נגד הלכה מפורשת, ובתשובות והנהגות שם כותב שאם אפשר שביום מן הימים יהיה להם פרנסה מזה אפשר להקל אך מסיים שיש לדון בכל מקרה לגופו של ענין ולעשות שאלת חכם.

הלכה למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת סוטה

ובזמננו נתפשט ההיתר לשמוע נגינה ושירה, וכתבו ללמד זכות על זה³⁸ עקב חולשת הדורות³⁹, ושמיעת הניגונים מחזק הנפש, ובפרט לאנשים שטבעם נוטה לעצבות ומרה שחורה, ואין האיסור אלא לשם תענוג גרידא⁴⁰.

וכן שמיעת שירה להביא לידי דביקות בהשי"ת והתעוררות הלב לעבודת ה' וליראת שמים מותר. וכל שכן⁴¹ ששירה בפה לצורך שמחה בעבודת ה', או דביקות והתעוררות או בשעת הלימוד לעורר המחשבה וכדו' אין חשש כלל, וכבר ידוע מאמר החסיד⁴² "הפרוש – צהלתו בפניו ואבלו בליבו".

דף מח:

הלכתא למשיחא

ו. שהיה מתקין מבחויז ומכנים מבפנים

כשבונים⁴³ ההיכל והעזרה בונים באבנים גדולות, ואם לא מצאו אבנים בונים בלבנים ואין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית, אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחויז, ואח"כ מכניסין אותן לבנין⁴⁴, שנאמר (מלכים א ה פסוק לא) אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיִסֵּד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית⁴⁵, ואומר (שם ו פסוק ז) וּמִקְבֹּת וְחִגְרִיזִן כָּל כָּלִי בְרָזָל לֹא נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִקְנָתוֹ.

³⁸ שו"ת מהרש"ג ח"ב סי' קכ"ה, שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' ס"ב, שו"ת שבה"ל ח"ו סי' ס"ט וח"ח סי' קכ"ז, שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' ק"ו, שו"ת להורות נתן ח"ד סי' מ"ו.

³⁹ ועיין שו"ת להורות נתן שם, שלתלמידי חכמים ואנשי מעשה המדקדקים במצוות יש להימנע משמיעת ניגונים מכלי זמר וע"ע שו"ת אג"מ ח"א סוס"י קס"ו. ומכשי"כ שיש להימנע מלעשות קביעות בשמיעת נגינה תמיד בוקר וערב ובעת סעודה דאיסור גמור הוא עפ"י הלכה וקשה ללמד זכות – שו"ת שבה"ל שם, וע"ע שו"ת דברי יציב או"ח ח"ב סי' רמ"ו.

⁴⁰ ועיין שו"ת או נדברו ח"ו סי' ס"ד ושו"ת להורות נתן ח"ד סי' מ"ו, שכתבו בהריפות נגד ערבי שירה וקונצרטנים למינים, ועי"ש דאף אם אכן כוונת המארגנים לטובה וההכנסות קודש לצדקה הרי זה מצוה הבאה בעבירה. ואף למי שכוונתו להפנת עצבות ועצבנות אין היתר ללכת לשם.

⁴¹ אשל אברהם בוטשאטש מהדו"ת סי' זה ומביא שכ"ה בס' חרדים שיש לשורר להשי"ת תמיד, ואפילו לשיטת הב"ח (המובא במ"ב סקי"ג) שאסור שירה בפה אפילו בלא יין, מ"מ אין זה בכלל האיסור, דלא גרע משירתם של מושכי ספינה ומושכי בקרים שכתב הב"ח להתיר משום שאינו אלא לזרום במלאכתם – שו"ת משנ"ה שם סי' ק"ג.

⁴² בחובות הלבבות שער הפרישות ריש פ"ד

⁴³ רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק א הלכה ח

⁴⁴ יש לתמוה על רבינו למה הניח דברי רבי יהודה ופסק כרבי נחמיה ואפשר דמשום סתם מכילתא כרבי נחמיה ותו דפשטא דקרא מסייע ליה מש"ה פסק כוותיה. כסף משנה שם. ועיין משל"מ ובהר המוריה שם.

⁴⁵ והראיה, דגזית הוא לשון גזיזה שמכין אותו בברזל ומחתכו ומסתתו, כדכתיב בסוף יתרו: לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת וגו'. ואמר שכבר נגזזו מבחויז ופסק כר' נחמיה שלחי סוטה שאומר שם כן, ודלא כר' יהודה שם שאמר שנבנה ע"י שמיר ע"ש. ערוך השולחן העתיד הלכות בית המקדש סימן ג סעיף ט

הַלְכָה לַמַּעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בְּדָף הַיּוֹמִי

מסכת סוטה

**ז. שמיר ... מיבעי ליה ... אבנים הללו אין כותבין אותן
בדיו משום שנאמר פתוחי חותם ואין מסרטינ עליהם
באיזמל משום שנאמר במלואותם אלא כותב עליהם בדיו
ומראה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן**

ו"א⁴⁶ שאבני החושן אין כותבין את הכתב שעליהם בדיו ואין מסרטינ עליהם
אלא כותב עליהם בדיו ומראה להם שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהם
ונמצא שהאותיות הן חקוקות והאבנים אינן חסרות. וי"א⁴⁷ שכך עשו בימי
בית ראשון, אך בימי בית שני לא היה שמיר והיו חוקקין באיזמל ואין
"במלואתם" מעכב.

⁴⁶ רמב"ן שמות פרק כה פסוק ז וז"ל והנה באבני האפוד נאמר (להלן כה יא) מעשה חרש אבן פתוחי חותם
תפתח את שתי האבנים על שמות בני ישראל, כי היו עושין חריץ בהם בכתיבת השמות כאשר יעשו חרשי
האבן, והנה לא היו במלואותם, אבל באבני החושן כתוב (להלן כה יז) ומלאת בו מלואת אבן, וכתוב יהיו
במלואותם (שם כ), והאבנים על שמות בני ישראל הנה שתיים עשרה על שמותם (להלן לט יד), לא מעשה חרש,
ולכן לא היה למשה רבינו עצה בהם זולתי בשמיר שהזכירו רבותינו, כמו שאמרו במסכת סוטה (מח ב) אבנים
הללו אין כותבין עליהן בדיו, שנאמר פתוחי חותם (להלן כה כא), ואין מפרשין עליהן באיזמל, שנאמר
במלואותם (שם כ), אבל מביא שמיר ומראה להן והן נבקעין מאליהן. ובמלואותם לא נאמר אלא באבני החושן.
⁴⁷ במשנה למלך הלכות כלי המקדש פרק ט הלכה ז תמה על הרמב"ם ולא ידעתי אמאי השמיט רבינו כל זה
שנאמר בשמיר ובערוך השולחן העתיד הלכות כלי המקדש סימן ל סעיף יז תי' ולענ"ד נראה דהרמב"ם בכוונה
השמיט זה, דהנה בסוטה שם יש בזה פלוגתא דתנאי, ומאן דמצריך שמיר דריש לה מדכתיב: במלואותם,
ובאמת לפמ"ש הרמב"ם דהאבנים היו משוקעים ומוקפים מארבע רוחותיו וזה למדנו מבמלואותם כמ"ש רש"י
בחומש, וא"כ אין הכרח לשמיר. ואפשר דס"ל דבבית שני לא הוה שמיר, ולכן השמיט זה. ובאמת הרמב"ן
בחומש אינו מפרש בשיקוע האבנים כרש"י והרמב"ם, אלא מפרש שעשו מלמטה מושב כמדת האבן ומוציאין
ממנו מזלג בעל ג' שיניים לאחוזו להאבן ע"ש, וא"כ אין זה במלואותם ואתיא לשמיר. ועיין מרכבת המשנה
וז"ל וראיתי בפ"י המשנה לרבנו שכתב ושמיר נחש חופר אבנים ובו פתחו אורים ותומים והיה מצוי בזמן מן
הזמנים ע"כ. נראה מלשונו דמפרש הברייתא שאין השמיר מעשה נסים רק בריה בדרך הטבע מששת ימי
בראשית דביומא דף כ"א מונה עשרה נסים ומסיק ואכבדה חסר ה' שחסר המישה דברים בבית שני ולא מנה
שמיר. ומוכת דאין השמיר מעכב דאל"כ מהיכן נטלו חשן ואפוד בבית שני. והרי פעם אחת אבדה ישפה
מבנימין ובקשו מדמא בן נתינא ובהכרח הכי קאמר רבי נחמיה בזמן שהיה שמיר מצוי היו מפתחין בו ואם
לאו אינו מעכב וכשיבא אליהו ויוחזר השמיר אז ודאי נעשה הפיתוח על ידו ועיין כ"מ פ"א מהל' בית הבחירה
הי"ד ובלשון המגיה שם. והרב המובהק מהר"ש בן עזרא תפס עליו דאישתמיטתיה תוס' גיטין דף ס"ח וזבחים
דף נ"ד וע"ז דף פ"ג דשמיר הוה בבית שני והאריך בזה.